

логічної обробки населення на окупованих територіях для створення переконання про благополучне життя для використання жіночого ресурсу для роботи на виробництвах, підпорядкованих Третьому Рейху. Водночас висвітлення окремих фактів служби жінок у Червоній Армії для збільшення антибільшовицьких настроїв могло показати прорахунки у радянській гендерній політиці.

Джерела та література

1. Большевики в Харкові. *Голос*. 1943. № 20.
2. В лагерне большевиков в армию призваны женщины. *Наш путь*. 1943, № 37.
3. Відозва Проскурівського окружного і міського комітету по мобілізації молоді 1923, 1924, 1925 років народження. *Український голос*. 1943, № 45.
4. Діти й жінки під рушницею. *Світанок*. 1943, № 40.
5. Дочки Сталіна. *Українське життя*. 1941, № 18.
6. Європейські резерви сил. *Нове українське слово*. 1943, № 72.
7. Жінка в Великонімецькому Райху. *Нове українське слово*. 1942, № 127.
8. Жінка у воєнному господарстві Німеччини. *Голос*. 1941, № 10.
9. Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: Гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства: Зб. наук. статей / за наук. ред. Г. Грінченко, К. Кобченко, О. Кісь. Київ: ТОВ «Арт-книга», 2015. 336 с.
10. Захист жінки-матері в Німеччині. *Нове українське слово*. 1942, № 148.
11. Зверское обращение с женщинами в СССР. *Одесская газета*. 1943, № 244.
12. Международное положение. *Буг*. 1943, № 163.
13. Мобилизация женщин от 15 до 50 лет в СССР. *Одесса*. 1943, № 76.
14. Моць Германи. *Народный голос*. 1944, № 2.
15. Новий закон про військову службу. *Зірка*. 1925, № 275.
16. Становище німецької жінки. *Миргородські вісті*. 1943, № 40.
17. Тотальна війна починається. Промова райхсміністра д-ра Геббельса в спорт-палаці 18 лютого 1943 р. *Нове життя*. 1943, № 11.
18. Указ Президиума Верховного Совета СССР от 13 февраля 1942 г. «О мобилизации на период военного времени трудоспособного городского населения для работы на производстве и строительстве».
19. Українські Жінки! *Наше слово*. 1943, № 11.
20. Хто збиратиме в СССР урожай? *Земля*. 1944, № 1.
21. Чи німецька жінка «поневолена»? *Подільнин*. 1942, № 35.

Мажар Роман

Волинський національний університет імені Лесі Українки

СЕЛО РОМАНІВ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ЗА ЧАСІВ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Анотація. Процеси національного відродження в Україні неможливі без знання минулого розвитку її регіонів, всебічного аналізу взаємодії історичних, політичних, соціально-економічних процесів, що відбувалися на їхніх теренах.

Село Романів Луцького району – невід’ємна складова Волинської землі. Історичні процеси, які тут відбувалися, переплітаються з долею нашого села.

Ключові слова: село Романів Луцького району.

Abstract. The processes of national revival in Ukraine are impossible without knowledge of the past development of its regions, a comprehensive analysis of the interaction of historical, political, socio-economic

processes that took place in their territory. The village of Romaniv, Lutsk district, is an integral part of the Volyn land. The historical processes that took place here are intertwined with the fate of our village.

Keywords: Romaniv village, Lutsk district.

Романів – типове село з волинським характером і українською душею, яке за свою історію пройшло досить насичений, часто тернистий шлях. Це невеликий острівець багатостраждальної, але нескореної України. Розташоване воно в південно-східній частині Луцького району Волинської області за 20 км від Луцька, 5 км від шосе Луцьк–Рівне і за 6 км від залізничної станції. Межує із селами Гаразджа, Хорлупи та Звірів Луцького району та Новосілки Млинівського району Рівненської області.

До початку Другої світової війни село Романів входило до складу Польщі, політичні сили якої завжди розглядали українські землі як ринок збуту товарів, джерело сировини та дешевої робочої сили.

18 вересня 1939 р. розпочалася радянська окупація волинського краю, яка тривала 21 місяць і завдала багато болю і страждань жителям кожного населеного пункту. Однак найбільших страждань жителі села зазнали в роки німецько-радянської війни, розв'язаної Німеччиною 22 червня 1941 р.

25 червня 1941 р. ввійшло в історію як день розстрілу понад 2 000 в'язнів Луцької тюрми, серед яких були і політичні діячі, і священнослужителі, і представники інтелігенції, і патріотично налаштована молодь, і активісти Організації українських націоналістів, кримінальні злочинці та арештовані за різні побутові злочини.

Аби замести свої злочини, енкаведисти залили трупи гасом, спалили, а потім засипали вапном. У цьому пеклі загинули і 18 жителів села Романова. Очевидцями цих подій стали Устим Гуменюк і Олексій Климчук, які розповідали, що з настанням осені було вшановано загиблих односельчан. 5 жовтня 1941 р. романівці встановили пам'ятний хрест, а місцевий священник М. Федорчук відправив панахиду.

Німецькі вояки вступили до Романова 28 червня 1941 р. «Коло церкви побачив, що весь тракт заповнений великими німецькими танками, населення обсіпає німців квітами, а німці віддячують цукерками і папіросами», – згадував М. Федорчук. Однак наступного дня вони покинули село. Надвечір 2 липня німецькі війська знову в'їхали в село, «знову квіти, щастя і полегшення на душі [1, 92]». Так розпочалася нацистська окупація села.

Сільське населення, втомлене численними переслідуваннями, арештами і розправами, поклало на нову владу великі сподівання. У перші місяці війни німці загравали з українцями. Була дозволена діяльність українських товариств, шкіл. 1 жовтня розпочалися шкільні заняття.

Початок німецько-радянської війни сприяв зростанню політичної активності українських національних сил і насамперед членів ОУН.

Жителі Романова сподівалися, що зможуть побудувати самостійну Україну. Вони вливалися в лави підпільників ОУН. «7 липня 1941 року відбулася перша вільна, – зазначає священник, – сходка без жида, поляка і кацапа. З'явилися малі й великі. Павло Мельник виступив з постановою про оголошення Самостій-

ної Української Держави. Радості не було меж. Плакали, сміялися і віталися взаємно, як на Великдень» [1, 93].

Проте згодом німці стали поводитися з українцями як загарбники. Вони масово забирали в селян худобу та господарський реманент, хліб, сало, городину тощо, змушували здавати молоко на молочарню.

З кожним днем набирала обертів машина масового вивезення молоді на примусові роботи до Німеччини. У разі непокори не лише «винуватці», а й члени їхніх родин притягувалися до відповідальності. Німці влаштовували на людей справжні лови. Однак це не лякало молодь, яка відмовлялася їхати на чужину. Якщо на початку окупації багато людей мали бажання поїхати на роботу до Німеччини, то вже через рік ситуація різко змінилася. Коли в Романові отримали наказ відправити «100 душ», то зголосилися лише кілька з-поміж тих, які боялися, що німці конфіскують їхнє господарство [1, 25]. Переважна більшість молоді втекла. У відповідь окупанти вчиняли справжнє полювання на жителів Романова. Село було оточене, людей силоміць хватили, заганяли в приміщення школи, а потім саджали в кузови автомобілів і везли до Ківерець, на залізничну станцію, проте і звідти чимало рятувалися втечею. Влітку 1942 р. силоміць вдалося вивезти на примусові роботи близько 20 осіб з Романова, а в 1943 р. – ще 37 молодих хлопців і дівчат. Німці багато обіцяли, та їхні обіцянки нічого не вартували. Годували погано, одягу не видавали, умови праці були неприйнятні.

Нелюдським ставленням, грабежами, арештами німці налаштували проти себе людей, які готові були ставати до боротьби з ними. У відповідь повсюди почали записуватися до лав українських партизанів. Кількість охочих боротися з ворогами зростала. Німецько-польський підрозділ проводив численні арешти. 15 червня німці разом із поляками напали на село, спалили частину будинків, застрелили кількох жителів.

У грізні часи Другої світової війни в навколишніх лісах, які прилягали до села, воювали партизани С. Ковпака, О. Федорова, Д. Медведєва і формувалися загони УПА [4, 76]. 30 червня 1943 р. через Романів з обозом проходили ковпаківці. Саме в перестрілці з ними біля місцевої школи було вбито Василя Градецького, а Павла Мельника та Кирила Приходька поранено в ногу.

8 липня 1943 р. М. Федорчук залишив такий запис: «Важкі часи. Нарід чаує кожну ніч. Ніхто не спить...» [1, 159]. З наближенням фронту страх посилювався. Майже щодня в Романові і навколишніх селах лунали постріли і вибухи, горіли хати, гинули люди.

Село Романів на той час стало своєрідним притулком для біженців зі Звірова, Піддубець, Вишнева, Великої і Малої Городниці, Острожця.

З початком 1944 р. ситуація змінювалася дуже стрімко. Ще в січні 1944 р. німці примушували робітників копати окопи, вивозили з міста цінне майно, музейні реліквії, а вже 1 лютого «зранку в Романові з'явилась чимала кількість червоних партизанів. Позабирали чимало кабанців, коней, позабирали в селян одяг і взуття» [1, 218]. Незабаром розпочалася Луцько-Рівненська операція, яка проводилася військами правого флангу 1-го Українського фронту (командуючий генерал армії Н. Ватутін). Унаслідок операції Червона армія 2 лютого 1944 р. звільнила Луцьк [3, 15]. Того ж дня від гітлерівської окупації було звільнено і село Романів.

Понад 30 місяців – з червня 1941-го по лютий 1944-го – тривала окупація села Романів. Лілася кров, плюндрувалися матеріальні й культурні цінності, духовні надбання земляків. На захист вставали усі: і жінки, і підлітки, і старші люди. У тій страшній війсьній круговерті, що розкидала, понівечила і розтоптала людські долі, жителі села зазнали болю і горя.

Понад 80 мирних жителів села загинуло у криваві війсьні роки Другої світової, 39 юнаків та дівчат було вивезено на каторжні роботи до Німеччини. Зруйновано і спалено 22 будинки.

Але ні страх, ні смерті не зупинили сотні наших односельчан, які зі зброєю в руках билися на фронтах війни. Пам'ять про 89 із них назавжди залишиться у наших серцях [2, 309–313]. Для багатьох стала останнім пристанищем чужа земля.

Трагічний і спустошливий вир Другої світової війни плюндрував наші землі, поливав кров'ю. Однак нікому не вдалося зламати гордий дух нашого народу. Чужоземне панування лише загартувало його та сприяло зростанню національної свідомості. Це мало б стати великим уроком для майбутніх поколінь. На жаль, історія повторюється...

Джерела та література

1. Данилюк В. Вірити занадто боляче... Волинь: хроніка подій 1939–1944 рр. Луцьк: Ініціал, 1995. С. 223.
2. Книга пам'яті України. Волинська область. Т. 2 / ред. І. О. Герасимов. Львів: Каменяр, 1995.
3. Кудь В. О. Фронтові операції із визволення Волині у 1944 році. *Волинь у Другій світової війні: зб. наук. та публіцист. ст.* Вид. 2-ге / голов. ред. та упоряд. М. М. Кучерепа. Луцьк: Волин. обл. друк., 2005. С. 148.
4. Сорока Ю. Романів. Історичне минуле і сучасне волинського села. Волинь: ПП Сергійчук М. І., 2013. 224 с.

Заводяк Яна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЖІНКИ В ОУН-УПА ЗА ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. Доповідь присвячено вивченню місця та ролі жінок в українському національному русі опору часів Другої світової війни, а саме їхній участі в ОУН-УПА.

Ключові слова: війна, жінка, ОУН-УПА, рух опору.

Abstract. The report is devoted to the study of the place and role of women in the Ukrainian national resistance movement during the Second World War, namely their participation in the OUN-UPA.

Keywords: war, woman, OUN-UPA, resistance movement.

Важкі часи Другої світової війни докорінно змінили життя всього населення України. Жіноча його частина змушена була не тільки змінювати рід занять і спосіб життя, але часто пристосовуватися, ставати перед вибором, потрапляючи у, здавалося б, безвихідні обставини окупації. Тим актуальнішим, особливо зважаючи на сьогоденні військові будні нашої країни, є вивчення участі жінок як у русі опору ОУН-УПА, так і в радянському підпіллі.